

HÍR HARANG

A MAGYARTANÁROK EGYESÜLETE HÍRLEVELE

XIII. évfolyam

2012. november

Kiadja: a ME Választmánya

Szerkeszti: Tamás Ferenc

A szám létrehozásában közreműködött

Arató László, Fenyő D. György, Molnár Cecília

<http://magyartanarok.fw.hu> e-mail: magyartanarok@gmail.com

KRÓNIKA

□ Minek a története? – Irodalomtörténet és irodalomtanítás

2011. november 19., Kossuth Klub

A konferencia bevezetőjeként **Arató László**, egyesületünk elnöke kérdéseket fogalmazott meg. Minek a történetét is mondja el egy irodalomtörténet ma: a társadalomét, műfajokét, konvenciókét, problémákét, génuszokét, kultúrákét? És mit kezdhet a középiskolai irodalomtanítás az új irodalomtörténeti munkákkal? Beépíthetőek-e a tanításba, és ha igen, hogyan?

A délelőtti program két nagyobb egységből állt. Mindkettő egy-egy, a közelmúltban megjelent magyar irodalomtörténet köré szerveződött. A meghívott vendégek a szerzők, illetve a szerkesztők: neves irodalmárok voltak.

Az „új spenót”-nak becézett kiadvány **A magyar irodalom története**i című háromkötetes vállalkozás. Becenévét a „klasszikus spenót”-tól, az 1964-ben megjelent sok kötetes marxista irodalomtörténetről örökölte. A hatvanas évek óta egészen a kétezres évekig nem született újabb, átfogó irodalomtörténet magyar nyelven. A „neospenót” megírása tehát történelmi vállalkozás.

Minden alkalommal, amikor irodalomtörténetet kezdünk írni, el kell gondolkodnunk néhány alapvető kérdésen: Hogyan határozhatjuk meg, hogy mi a műalkotások lényege? Mit tekintünk fontosabbnak: a szépséget vagy inkább az újdonságot? Egyáltalán: mit nevezhetünk műalkotásnak az irodalomban: a polcon sorakozó halott lapokat, vagy azt az eseményt, amikor a könyvek kinyílnak a műveket értő-értelmező-élvező emberek előtt? – Az első előadó, **Kulcsár Szabó Ernő** irodalomtudós, akadémikus ezekre a kérdésekre adott lehetséges válaszokat *Az irodalomtörténet mint önmaga problémája* című előadásában. Különböző korok elméletalkotóitól származó eltérő válaszokat idézett fel, és ezzel rámutatott, hogy ezekre a kérdésekre persze ma is meg kell találniuk a lehetséges válaszokat az irodalomtudósoknak, akik irodalomtörténet-írásra adják a fejüket. Végző soron azt kell eldönteniük, hogy minek is a története az irodalomtörténet.

Egy lehetséges választ adott erre a kérdésre a délelőtti második szereplője, **Jankovits László**, a Pécsi Tudományegyetem docense. Konyhamesterként ő is közreműködött az új spenót első kötetének elkészítésében. *Az ősköltő rovásától a fekete vásznakig* című szórakoztató előadásában nagyon komolyan vette feladatát: valóban magyartanároknak szólóan mutatott be egy olyan korszakot, ami sokszor gondot okoz a középiskolai tanításban: ez pedig a régi magyar irodalom időszaka. Olyan problémákat és témákat emelt ki a korszakból, amelyeket közel lehetne vinni a kamaszokhoz; példaként említette, hogy a lovagi költészet helyett középkori pajzán diákénekeket is lehetne olvasni kilencedik osztályban. Mindezt annak reményében, hogy „a malacságok mellett a művesség is talán megmarad, és egyszer előtérbe kerül”.

A szekció végén betekintést nyerhettünk a spenótkészítők boszorkánykonyhájának legmélyebb bugyraiba is az *Egy kísérleti irodalomtörténetről* című előadással. **Veres András** irodalmár, az új spenót egyik főszakácsa némi kiábrándultsággal tekintett vissza az új irodalomtörténet megszületésének folyamatára, jóra is, rosszra is egyaránt. Elmagyarázta, hogy a 2000-es években miért nem egységes története, hanem *története*i vannak a magyar irodalomnak. Hangsúlyozta az elkészült új spenótról, hogy kísérleti alkotás.

A szünet után a közönség jóllakottan térhetett vissza, hogy megismerje a másik irodalomtörténeti kézikönyvet. Vagy tankönyvet? – „Rossz a kérdésfelvetés” – mondta első előadónk, **Gintli Tibor** irodalmár, aki maga is jelentős középiskolai tanítási tapasztalattal rendelkezik. Számára nem áll szemben egymással az iskola és a tudomány világa. Ennek szellemében készítették el az Akadémiai Kiadó gondozásában megjelenő kézikönyvek sorozat 2010-es kötetét **Magyar irodalom** címmel; ennek Gintli a főszerkesztője. Már *Kézikönyv és/vagy (?) tankönyv* című előadása elején megfogalmazta hitvallását, miszerint lehetséges egyszerre közérthetőnek és szakszerűnek lenni. Állítása szerint az új kiadvány egyszerre használható tankönyvként és tudományos igényű kézikönyvként is. A szerkesztés során célja tehát az volt, hogy egy terminológiailag gazdaságos és következetes, közérthető és átfogó képet nyújtó munkát készítsen. Az új spenót sokszínűségéhez képest ez kissé egyhangúnak tűnhet, ugyanakkor Gintli azt is hangsúlyozta, hogy nem akartak egyoldalúak lenni, eltagadni a létező és teljesen természetes nézetkülönbségeket. Az minden esetre biztosnak tűnt, hogy míg a spenót elsősorban az ingyencéké, addig a *Magyar irodalom* című kötet szélesebb közönség számára is bátran fogyasztható.

A következő, *Antropológia és irodalomtörténet* című előadásban a kötet egyik szerzője, **Vaderna Gábor** arról beszélt, hogy ez az új irodalomtörténet nem „az időtlen zsenik története”, mint ahogyan azt az iskolában megszokhattuk. Ott szerzők követik egymást időrendben, és őket falakként választják el egymástól a korszakhatárok. Az új összefoglalás sokkal inkább a művek története, így tehát előfordulhat, hogy Arany János különböző korszakokban keletkezett művei egészen különböző fejezetekbe kerülnek, és így más megvilágítást kapnak, mint amit megszokhattunk. Íme egy újabb izgalmas, jórészt járatlan terep az irodalomtanításnak!

Az utolsó előadás az egész iskolai irodalomtörténet-tanítás koncepcióját kérdőjelezte meg, sőt porba döntötte. **Margócsy István** *Variánsok lehetséges és létező irodalomtörténetekről* című nagyszerű és élvezetes előadásában az irodalomtörténet-írás történetén keresztül mutatta be ennek a mesterségnek a nehézségeit és a sajátosságait. Rengeteg példával illusztrálta, szinte kézzelfoghatóvá tette, hogy az irodalomtörténet megalkotása szükségszerűen kitaláció, fikció. Nincs objektív, igaz irodalomtörténet: ilyesmit kár is remélnünk és felesleges is számon kérnünk az irodalmárokon. Ezzel közvetetten mutatott rá annak abszurditására, hogy az iskola az egyetlen hely, ahol ennek az ellenkezőjét sugallja a tananyag: a történetiség mindenek feletti objektív valóságát, ami szükségszerűen marad „holt ismeret”, amiből nem válik élmény.

Hogyan tehető élményszerűvé az irodalom és annak a története a diákok számára? – a **délutáni műhelyszemináriumok** mindegyike ezt a problémát állította a középpontjába. A közönség négy, egymással párhuzamosan működő műhely közül választhatott.

Arató László *Nagy történet helyett kis történetek* címmel azt mutatta meg, hogyan szólítják meg egymást egymástól történetileg igen távol eső művek, és hogy ezek milyen módszerekkel taníthatók együtt, és mi az ilyenfajta feldolgozás haszna. **Fenyő D. György** *Korszakbevezetés mozaikmunkában* címmel egy együttműködésen alapuló tanítási-tanulási módszer alkalmazását mutatta meg az irodalomtörténet tanításában. **Horváth Beáta** a Kazinczy–Berzsenyi levélváltás tanításának módszertani lehetőségeit mutatta meg, **Schiller Mariann** pedig azzal a kérdéssel szembesített minket, hogy milyen céllal is tanítunk életrajzokat a XXI. században, amikor a legtöbb lexikális információ egyetlen kattintásnyira van tőlünk.

(A cikk a Nyest.hu oldalon megjelent *Irodalomtanítás egy viktoriánus korban* című írás rövidített változata)

□ **2011. november 19-én**, a konferencia után, **közgyűlést és szakmapolitikai vitát** tartottunk a Kossuth Klubban.

□ **2012. február 27-én** nyílt **választmányi ülést** tartottunk a Kossuth Klubban a Nemzeti alaptanterv tervezetéről.

□ **Kötelezők ellenfényben – műhelybeszélgetés**

2012. április 14., Kossuth Klub

Az **Erasmus Kollégiummal közösen szervezett** összejövetelen négy, a kötelezőnél is kötelezőbb mű került terítékre a nap folyamán. Dél előtt Katona József *Bánk bánja* és Petőfi Sándor *János vitéze*, délután Gárdonyi Géza *Egri csillagok* és Molnár Ferenc *A Pál utcai fiúk* című regénye került a bonckés alá. Mindegyik műről három-három meghívott: egy tudós, egy tanár és egy művész tartott vitaindítót 15 percben, majd a közönség kérdezhetett, reagálhatott az elhangzottakra. És mivel az egyes vitaindító előadások nem voltak túl hosszúak, viszont provokatívak annál inkább, a műhelybeszélgetés összességében rendkívül hatásos és jó volt. Érdekes, izgalmas gondolatok vetődtek fel, sok tényszerű információt is megtudhattunk, és a tanítási tapasztalatokról is eszmét lehetett cserélni. Afféle „három az egyben”-rendezvény volt: volt benne élmény, volt nagy reveláció és volt kemény vita is.

Mielőtt a művek terítékre kerültek volna, **Ferenczi Attila** ókortudós tartott egy nagyszerű bevezető előadást. Vergilius *Aeneis*-ének egy szöveghelyét magyarázta, amelyben a főhős, Aeneas a fiához, Ascaniushoz szól, hogy „tanítsa őt”, de valójában az olvasókhöz szól, és tanárszerepben jelenik meg. Majd már a kötelezők felé terelve a gondolatokat Quintilianust idézve fejtette ki azt a gondolatot, hogy Homérosszal és Vergiliusszal kell, hogy kezdődjék az oktatás, annak ellenére, hogy ezek a tanulók számára nehezek, sokszor érthetetlenek, mégis csak ezek a legnagyobb szövegek azok, amelyekből az ifjúság megtanulhatja a „virtust”, azaz a bátorságot, a hősiességet, a tartást.

Az első szekció a *Bánk bánról* szólt. A tudósokat **Ludassy Mária** politikafilozófus, az alkotókat **Spiró György** és a magyartanárokat **Shafferné Varga Judit**, a budaörsi Illyés Gyula Gimnázium magyartanára képviselte. Ludassy Mária politikafilozófiai fogalmak mentén értelmezte Katona művét. Elemzése szerint a drámában ütközik Petúr és Bánk nemzetfogalma. Míg Bánk a politikai nemzetfogalom elfogadása felé hajlik, Petúrnak egy törzsi, alapvetően etnicista elképzelése van a nemzetről. A tragédia szól a zsarnokság működéséről és a zsarnokgyilkosság jogosságának dilemmájáról. Ludassy kiemelt néhány olyan társadalmi jelenséget is a drámából, amelyek lefordíthatók mai nyelvre, megfelelthetők mai problémáknak. Így hozta példának Ottó esetét a partydrogokkal vagy Petúrt mint hímsoviniszttát szemben Gertrudis öntudatos feminizmusával. Míg Ludassyt hallgattuk, lassan beleéltük magunkat, hogy Katona szövege igenis megfejthető és élvezhető ma is.

Nem tartott ez az érzés sokáig. Spiró György ugyanis meggyőzően és hideg fejjel érvelt amellett, hogy a *Bánk bán* egy elhibázott, több sebből vérző mű, amit nem kellene erőltetni az iskolákban. Ugyanis alkalmatlan arra, hogy megmutassuk rajta, mi az, hogy dráma. Ezen kívül a nyelve már-már az érthetlenséget súrolja – Spiró megjegyzése szerint már a saját korában is igen nehéznek számíthatott, és az eltelt idő nem segített rajta. De ez még – utóbb kiderült – csak a kisebbik gond. Ugyanis a mű szerkezete alapjaiban rossz: ennek bizonyítására Spiró számos példát hozott. Ezek között talán a legérdekesebb az volt, hogy Biberach (a lézengő ritte) teljesen felesleges, a drámában szerepet nem játszó szereplő. A darab pedig mindezen hibáknak köszönhetően követhetetlen és előadhatatlan. Így le kellene vonni azt a következtetést, hogy ezt a művet kár tanítani. Spiró néhány ajánlatot is tett arra nézve, hogy mit lehetne helyette bevenni az iskolai kánonba. Említette Nagy Ignác *Tiszújítás* című drámáját, Csokonai *Karnyónéját*, illetve Madách *A civilizátor* című művét.

Schafferné Varga Juditnak nem volt könnyű a helyzete Spiró éles kritikája után. Vitaindítójában kiállt amellett, hogy a *Bánk bán* igenis érdemes tanítani. Bár azzal az illúzióval valóban le kell számolni, hogy a mű egyben feladható házi olvasmányként. A dráma nyelvének nehezen emészthetősége, a cselekmény túlzásfoltossága miatt tanári segítség kell az órai feldolgozáshoz, és csak előkészítés után olvastatható el a mű. De Varga Judit szerint éppen ezek miatt a nehézségek miatt vannak olyan értékei a műnek, amelyek kiaknázhatók.

A három vitaindító után a közönség a megkezdett utakon haladt a drámával kapcsolatos problémák megvitatásában. Kell-e egyáltalán tanítani? Miért lett ez a mű az úgynevezett nemzeti tragédia? Káros-e, hogy az lett? El lehet-e és el kell-e az egészet olvastatni? Elég részletek olvasni belőle? Használható-e a szövegnek az Illyés Gyula által készített átirata? – Többek közt ezeket a kérdéseket érintette a beszélgetés.

A második szekció békésebb vizekre kalauzolta a közönséget, ha nem is az Óperenciás tengerre. Petőfi *János vitéze* nem osztotta meg a résztvevőket, **Margócsy István** irodalomtörténészt, Petőfi-kutatót, **Jankovics Marcell** rajzfilmrendezőt, a *János vitéz* megfilmesítőjét és **Tamás Ferencet**, a Szilágyi Erzsébet Gimnázium magyartanárát. Abban mindannyian egyetértettek, hogy Petőfi műve zseniális remekmű, amit tanítani kell. Ráadásul abban a szerencsés helyzetben van, hogy a gyerekek is szeretik. Ami kérdés, hogy mikor kell tanítani, és mit tudunk belőle megtanítani. A három szakértő ezekből a szempontokból közelített eltérően a műhöz.

Margócsy István szerint az, hogy ötödik osztályban kötelező, és a mese kontextusában kerül elő, infantilizálja a művet, és ellehetetleníti az elmélyült értelmezését. A *János vitéz* ugyanis nem gyerekeknek szól, nem gyerekközönségnek íródott – ahogyan korábban a mesék sem. „Petőfi nem Arany Lacinak olvasta fel, hanem Vörösmartyknak.” És amiatt, hogy 10-11 éves gyerekeknek tanítjuk, a mű irodalmisága háttérbe szorul, holott számos izgalmas értelmezési kérdést felvet. De Kukorica Jancsi megmarad mesehősnek, holott nem az, hanem egy modern lelkiséggel rendelkező, individualista hős, egy „self-made man”.

Jankovics Marcell a megfilmesítés történetéről mondott el izgalmas információkat. Számára fontosabb volt a *János vitéz*-ből a népmesei elem, és alapvetően gyerekbefogadókat képzelt maga elé, amikor a filmet megcsinálta. Érvéle szerint a gyerekek nagyon sok rétegét értik ennek a műnek, és rengeteg érdekességet vesznek benne észre.

Ezt az állítást Tamás Ferenc is megerősítette. Ő is úgy tapasztalta tanítási gyakorlata folyamán, hogy a gyerekek sok rétegét értik a műnek. Az ötödikesek a szerelmi hűség történetét és a halál motívumának állandó jelenlétét is érzékelik, és a maguk módján értik is. Kukorica Jancsi pedig igenis érthető és szerethető figura számukra, nemcsak mint mesehős, hanem mint a „flegma”, aki már nem veszíthet semmit, és ezért vagány, és a szuverenitás vonzó példáját adja.

A délelőtti két nagyon érdekes és termékeny szekció után a program az *Egri csillagok*ról szóló beszélgetéssel érte el a csúcspontját. Gárdonyi művéről **Márton László** író, **Szűcs Teri** irodalmár és **Arató László**, az ELTE Radnóti Miklós Gyakorlóiskolájának vezetőtanára tartott vitaindítót.

Márton László abból indult ki, hogy a kötelező olvasmánynak kötelessége lenne, hogy minőséget képviseljen. És vitaindítójában azt igyekezett alátámasztani, hogy az *Egri csillagok* csúfosan elbukik ezen a követelményen. Fő kérdésfelvetése az volt, hogy hasznos-e a társadalomnak, előmozdítja-e a nemzeti önismeret kialakulását egy olyan mű, mint Gárdonyié. A nem is annyira burkolt válasza az volt, hogy nem. Méghozzá azért, mert Gárdonyi sem a történelmi regény konvenciójának (valójában nem történelmi, hanem áltörténelmi regény), sem általában a regény konvencióinak (pl. annak, hogy a szereplők személyisége valamelyest egységes és követhető legyen) nem felel meg. Ehelyett viszont középpontba állítja a hősiességet, megkérdőjelezhetetlen helytállást és a más kultúrák, más népek megismerésének elutasítását és azok megvetését.

Szűcs Teri folytatta a Márton által felvetett igen komoly problémák sorát. Kiegészítve a kritikákat azzal, hogy Gárdonyi, aki maga néptanító volt, teljesen biztosan, tudatosan szerkesztette meg a művét úgy, hogy az hasson a gyerekolvasókra. És ez – látva a könyv 21. századi sikerét: a 2005-ös Nagy Könyv szavazáson ez a mű lett az első helyezett – sikerült is neki. Szűcs Teri is a kirekesztő, sokszor xenofób, idegengyűlölő retorikát említette a műből (a törökök bemutatása, az „árulók” leírása) mint olyasmit, ami mellett a 21. század olvasója (legyen akár gyerek, akár felnőtt) nem mehet el szó nélkül.

A Szűcs Teri által felvetett súlyos dilemmára Arató László válaszolt: nem kell elmennie a magyartanításnak ezek mellett a kérdések mellett. Sőt, beszélnie kell róla. Arató ugyanis a már-már megsemmisítőnek tűnő *Egri csillagok*-ellenes érvek ellenére kitért amellett, hogy a könyv jó, hogy tanítandó, mert sok érdekes dolgot lehet rajta megtanítani. Például a regény típusokat. Jól megvitatható kérdés, hogy milyen regény Gárdonyi műve: történelmi regény, kalandregény, szerelmi regény vagy fejlődésregény. Mindegyik műfaj mellett hozhatók érvek, sőt, az egyes műfajokat kiemelve más-más regényindítás képzelhető el hozzájuk – az eredeti sorrendet átvariálva. Arató a regény erényei közt sorolta fel, hogy az olvasó „otthon érzi magát benne”: izgalmas, fordulatos, pörgős, ugyanakkor közel hozza a távoli, letűnt világot, könnyen olvasható, a jelenből magyarázza el, teszi szemléletessé a múltat. Arató szerint a mű kiválóan alkalmas a vitatkozás gyakorlására is: lehet vitázni a szerkezetéről (mivel kezdődhetne, mi hagyható ki belőle) és a tartalmáról (például a megjelenő etnikai sztereotípiákról) is.

A közönséget felcsigázta a beszélgetés, hallottunk érveket, tapasztalatokat pro és kontra is. Egy hozzászóló például azt a szempontot vetette fel, hogy ez az első olyan szöveg az általános iskolai anyagban, amelyben hús-vér nőalakok is szerepelnek (szemben pl. *A Pál utcai fiúkkal*), és ez fontos a lányok számára, ezért is fontos ez a mű. Egy másik érdekes felvetés egy félelem megfogalmazása volt: „Elképzeltem, hogy tanítanom kell az *Egri csillagokat* egy olyan osztályban, ahol ott ül egy török gyerek. – Remélem, sosem fog ez a valóságban megtörténni.”

A pörgő vita után a közönség már igen fáradtan tért vissza az utolsó szekcióra, amelynek témája Molnár Ferenc regénye, *A Pál utcai fiúk* volt. A meghívott vitaindítók: **Réz András** esztéta, **Urfi Péter**, a Magyar Narancs kultúra rovatának szerkesztője és **Szakács Emília**, a pécsi Szent Mór Iskolaközpont magyartanára voltak. És bár a hangulat kifejezetten jó volt, az utolsó szekció mégsem sikerült olyan jól, mint a többi. Ez talán annak köszönhető, hogy magáról a műről kevesebb érdekes probléma vetődött fel.

Réz András azt a kérdést tette fel, hogy mi maradt mára *A Pál utcai fiúkból*, mi az, amire még a mai befogadó szeme is felcsillan. Szerinte elhibázott döntés Nemeček halálát a középpontba állítani, hiszen „attól még, hogy meghal egy gyerek, a történet nem lesz tragédia”. Ugyanakkor felvetette azt is, hogy a mai tizenévesek lúzernek tartják a regényben szereplő fiúkat. Molnár műve nem ifjúsági regény, hanem felnőtteknek szóló igazi regény, amelynek a mai olvasó számára érdekes vonulata a megszokott világ megszűnésének, fölbomlásának ábrázolása.

Urfi Péter – bevallása szerint – imádja a művet, pedig az nem érdemli ezt meg, ugyanis nagyon rossz. Szerinte Molnár „slendrián” módon írta meg, és emiatt teljesen hatástalan. Az elbeszélői nézőpont nem következetes, nyelvileg „folyamatos puffogatásból áll” (ezen a kiváló kritikus azt értette, hogy erős, néha egymásnak ellentmondó jelzőket tartalmaz a szöveg). Minden fejezet túlzottan lekerekített, emiatt hatásvadász, olyan, mint a *Barátok közt*. Problémás még, hogy Geréb levele nem elég realiztikus, így szerinte nem ír egy gyerek – ez ellentmondásban áll azzal, hogy egyébként (szerinte) Molnár kínosan ügyel a realizmusra. A jellemek egysíkúak, a szöveg didaktikus, sok szentimentális, sőt giccses jelenettel. Urfi a humort is hiába kereste, nem találta benne. Végül megsemmisítő érvként elhangzott, hogy borzasztó macsó könyv *A Pál utcai fiúk*, nincsenek benne igazi, karakteres női szereplők. És ami a legkellemetlenebb, hogy a hazáért meghaló hős ideáltípusát állítja a gyerekek elé.

Szakács Emília előadása elején felolvasott egy tankönyvi szöveget az ifjúsági regény definíciójáról – ami szinte parodisztikusan hatott. Majd bemutatta, hogy melyik bevett könyvhöz tartozó tanmenetjavaslat szerint hány órában és milyen részletességgel kéne feldolgozni Molnár regényét. Az óraszámok 2 és 26 óra között szórtak – ez

már önmagában jól mutatja, hogy a regény megítélése, elfogadottsága, bevettsége korántsem egységes. Ezek után Szakács Emília gazdag kínálatát mutatta be annak, hogy mi mindent lehet megtanítani *A Pál utcai fiúkon*.

Összességében a nap programja üdítő volt: sok érdekes gondolattal és ötlettel lett gazdagabb a közönség.

(A cikk a Nyest.hu oldalon megjelent *Tanulj, fiam* című írás rövidített változata.)

□ **2012. május 29-én** a számviteli beszámolót és a közhasznúsági jelentést elfogadó **közgyűlést** tartottunk a Kossuth Klubban.

□ **Hogyan kezdjük hozzá? Nyári módszertani tábor**

Veszprém, 2012. július 2-6.

A sivatagi forráság ellenére lelkes hangulat és szorgalmas munka jellemezte idei táborunkat is. Szokásos módon

három csoportban dolgoztunk (csoportvezetők: **Arató László**, **Fenyő D. György** és **Tamás Ferenc**); Pilinszky János verseivel és Nadas Péter prózájával foglalkoztunk, és bőséges lehetőség nyílt tanári tapasztalatcserére is. Veszprém történetével és rejtett kultúrkincseivel **Géczi János** költő, író ismertetett meg minket, aki megmutatta saját csodálatos kertjét is, majd a kollégiumi szállásunkon életútjáról és írói munkásságáról beszélt. Megnéztük és megbeszéltük Pálfi György *Final Cut – Hölgyeim és Uraim* című, szellemes kísérleti filmjét (2012). Rendkívül érdekes volt **Horváth Beáta** foglalkozása a képi narrációról. A tábor csúcspontja a **Nadas Péterrel** folytatott beszélgetés volt. A táborvezetői feladatokat **Fekete Gabriella** és **Horváth Beáta** látta el.

□ **Közkinccs! Közöd?** – Műhelybeszélgetés a közgyűjtemények és a közoktatás kapcsolatáról

PIM, 2012. október 19.

A Petőfi Irodalmi Múzeum, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, a Magyar tanárok Egyesülete és a Történelemtanárok Egylete műhelybeszélgetésére a Múzeumok Őszi Fesztiválja programsorozat keretében került sor, a házigazda és főszervező Petőfi Irodalmi Múzeum adott neki otthont, anyagilag a Nemzeti Kulturális Alap támogatta. A műhelybeszélgetést két egymással találkozó meggyőződés hozta létre. Egyfelől az, hogy a közművelődési intézményeknek el kell jutniuk az iskolába azért, hogy a következő nemzedékek a művelődés intézményeit sajátjuknak tekintsék, és a tanulás, művelődés és szórakozás elengedhetetlen terepének tartásuk. Másfelől az iskolai élet és tanulás megújításának egyik legfontosabb útja a nyitás más világok, lehetőségek, intézmények felé, az élmények és életszerű ismeretek megszerzésének technikái és színterei felé. Azért, hogy ez a kettős cél és kettős megújulási törekvés eljusson a megfelelő partnerekhez, olyan műhelybeszélgetésre került sor, amelyben a közművelődés két kulcsintézménye – a könyvtár és a múzeum –, valamint a humán művelődés két kulcsterülete – az irodalom- és a történelemtanítás – képviseltette magát.

A program három nagy blokkra tagolódott. Az első egységben a négy terület és intézmény képviselői tartottak egy-egy plenáris előadást. **Gulyás Gabriella** muzeológus, operatív igazgató a Petőfi Irodalmi Múzeum gyűjteményeiről és pedagógiai kínálatáról beszélt. **Sándor Tibor**, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest gyűjteményének vezetője a FSzEK palotáinak és környezetének művelődéstörténeti vonatkozásait és könyvtárának pedagógiai kínálatát mutatta be. **Miklósi László**, a Történelemtanárok Egylete elnöke a múzeum, a helytörténet és a történelemtanítás kapcsolatáról beszélt. **Fenyő D. György**, a Magyar tanárok Egyesülete alelnöke arra a kérdésre keresett választ, hogy miként használható fel a múzeum a magyartanításban.

A második egységben három múzeumi vagy könyvtári programlehetőség közül választhattak a résztvevők. Mindhárom arról szólt, hogy egy-egy gyűjteményt vagy kiállítást milyen módon lehet megtekinteni és feldolgozni diákokkal. Ezért a műhelyfoglalkozásokat együtt tartották muzeológusok és múzeumpedagógusok, illetve könyvtárosok és közművelődési dolgozók. A PIM Örkény István-kiállításán **Szilágyi Judit** muzeológus és **Bujtor Anna** múzeumpedagógus tartott tárlatvezetést és módszertani beszélgetést. Az új Petőfi-kiállítást **Kalla Zsuzsa** muzeológus és **Jakab Éva** múzeumpedagógus mutatta be, és az életrajzi megközelítés új lehetőségeiről beszéltek Petőfi tanításában. **Sándor Tibor** könyvtáros és **Udvarnok Virág** közművelődési szakember vezették a sétát a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárnak otthont adó Wenckheim-palotában, és bemutatták a Budapest Gyűjtemény várostörténeti régiségeit és az oktatásban hasznosítható anyagait.

A harmadik egységben a közművelődési szakemberek kérdezték a pedagógusokat arról, milyen igényeik, elvárásaik, ötleteik vannak a múzeum és a könyvtár felé való nyitásban. Mit várnak a pedagógusok a könyvtáraktól, mit várnak a múzeumoktól – tették föl a kérdést, és ha egy mondatban megfogalmazható választ nem is tudtak adni erre a résztvevők, de sok ötlet, vágy és felajánlás elhangzott. Így többen igényelték a kiállítások utaztatását és digitális változatának kiadását, a könyvtárismereti órák és foglalkozások tartását, módszertani segédleteket a kiállításokhoz, és mindenekelett az ugyanilyen eszmecsereket, a kölcsönös és egyenrangú

kommunikáció folytatását. A műhelybeszélgetésen 59 általános és középiskolai tanár, egyetemi oktató, főiskolai és egyetemi hallgató, muzeológus és múzeumpedagógus vett részt Budapestről és vidéki városokból.

HÍREK

☐ Örkény István Prózamondó Verseny

Egyesületünk társszervezője az **Örkény István születésének 100. évfordulója** alkalmából középiskolások számára meghirdetett országos prózamondó versenynek. A verseny főszerzője az Országos Széchényi Könyvtár, további partnereink a Petőfi Irodalmi Múzeum, a Hungarofest Kft., a Hunra Magyar Olvasástársaság, az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet, valamint a Palatinus Könyvkiadó. A rendezvény fővédnöke Örkény Antal, az író fia, az országos döntő zsűrijének elnöke Mácsai Pál színművész.

A területi döntőkre október-november hónapban kerül sor, a döntőt november 26-án rendezzük az Országos Széchényi Könyvtárban. Az iskolai döntőből körülbelül száz diák került a területi döntőbe, onnan a legjobb 21 jut be a döntőbe.

A versenyt felmenő rendszerben szervezzük meg, az egyes iskolákat képviselő diákok a hét területi döntőn egyikén versenyeznek, majd innen jutnak tovább a legkiválóbbak az országos döntőre. A területi döntők nagy részét egyesületünk tagjai szervezik, így a dél-dunántúli döntőt Pécsen **Szakács Emília**, a dél-alföldi Békéscsabán **Juhász Orsolya**, a kelet-magyarországi Nyíregyházán **Császári Viktória**, a budapestit **Mudri Mária**. **Önzetlen munkájukat, odaadásukat köszönjük!**

☐ Fialat magyartanárok klubja

Folytatódik a két éve indított Fialat magyartanárok klubja **Fenyő D. György** vezetésével a Kossuth Klubban a kezdő vagy néhány év óta pályán lévő kollégák részére. A klubban probléma-megbeszéléseket, közös műelemzéseket tartunk, technikákat és eljárásokat beszélünk meg. A klub tagjai részben maguk alakítják a programot; igyekszünk alkalmazkodni ahhoz, hogy milyen problémákkal érkeznek a klubtagok. **Örömmel vesszük, ha új tagok bekapcsolódnak! A foglalkozásokat minden hónap első csütörtökén 16.00 és 17.30 között tartjuk.**

Az időpontok: 2012. december 6., 2013. január 10., február 7., március 7., április 4., május 16.

☐ Irodalmi alkotások párbeszéde

Egyesületünk és a Kossuth Klub együttműködésének keretében, a TIT József Attila Szabadegyetem programjaként, *Irodalmi alkotások párbeszéde* címmel **Tamás Ferenc** tartott 12 részből álló, nagy sikerű előadás-sorozatot a 2011-2012. tanévben. **A sorozat az idei tanévben folytatódik** (kéthetente szerdán; részletek honlapunkon és facebook-oldalunkon). **Napi jeggyel is látogatható! Szeretettel várjuk az érdeklődő diákokat és kollégákat!**

SZAKMAPOLITIKAI-OKTATÁSPOLITIKAI TEVÉKENYSÉGÜNK

Az új **Nemzeti köznevelési törvény** és az ennek alapján született **Nemzeti alaptanterv** az elmúlt időszakban felerősítette egyesületünk oktatáspolitikai-szakmapolitikai tevékenységét. Többször is állásfoglalásra kényszerültünk. A törvény vitaanyagának kritikája után, látva, hogy a parlament elé került törvénytervezet is jellemzik mindazok a hibák, amelyeket állásfoglalásunkban bíráltunk, 2011. november 11-én alapítóként csatlakoztunk a **Hálózat a Tanszabadságért (HAT)** elnevezésű prolesztmozgalomhoz (<http://www.tanszabadsag.hu/index.php/hu/>). Ezt a választmányi döntést – az előre meghirdetett szakmapolitikai vita után – november 19-én a közgyűlés is megerősítette.

Mivel az oktatási kormányzat mind az Egyesület, mind a HAT véleményét figyelmen kívül hagyta, s mivel úgy véljük, hogy a Nemzeti köznevelési törvény centralizációs, voluntarista és átideologizált vonásaival nem korrigálja a korábbi kormányzatok által elkövetett hibákat, hanem rossz irányba tereli a magyar közoktatás, illetve a magyartanítás ügyét, **látványos, mozgalmi jellegű akciókban** is részt vettünk. Képviselttük magunkat az Országgház előtt a **Fogadóra** elnevezésű, sokhetes, folyamatos demonstráción, majd a törvény elfogadásának estéjén és éjszakáján rendezett **tiltakozó tömeggyűlésen**.

Egyesületünk később alapítóként kapcsolódott be az **Agóra Oktatási Kerekasztal** programalkotó munkájába is (<https://sites.google.com/site/agoraoktataskerekasztal/>).

2012. február 27-én a Nemzeti alaptanterv vitaanyagáról nyílt választmányi ülést tartottunk a Kossuth Klubban. Ennek megállapításaira építve részletes bírálatot fogalmaztunk meg a NAT-ról, s ezt az MTI útján a sajtóhoz is

eljuttattuk. Az egyesület elnöke több fórumon (pl. FN 24, HVG, Litera.hu, MR I., Infórádió, Klubrádió) hangot adott élesen kritikus véleményünknek.

Örömmel állapíthatjuk meg, hogy – bár a törvényből következő alapelveit tekintve és túlzásfoltosságában a magyar nyelv és irodalom tanterve is csak kevéssé változott – az azt elkészítő albizottság *számos fontos ponton figyelembe vette észrevételeinket, s így a vitaanyag nál jóval elfogadhatóbb lett a végeredmény.*

Ugyanakkor állásfoglalásra kényszerítettek bennünket **Hoffmann Rózsa** államtitkár asszonynak a NAT végső változatának elfogadása előtt, illetve elfogadása után, de megjelenése előtt tett **nyilatkozatai**. Ezekben erős hangsúlyt kapott, hogy a korrekció meghatározó újdonsága, hogy a tantervben helyet kapott a „nemzeti konzervatív” irodalom, Nyirő József, Szabó Dezső és Wass Albert. Erről a nagyon rossz politikai üzenetet hordozó lépésről újabb **MTI-nyilatkozatot bocsátottunk közre**.

Ez a médiában jelentős visszhangot keltett, egyesületünket pedig éles és gyakran méltatlan támadások érték (pl. a Heti Válaszban és a Magyar Hírlapban, a Hír TV-ben – hogy a szélsőjobb oldali online-sajtót ne említsük). Arató László, az Egyesület elnöke erről a kérdésről is több helyen (Vasárnapi Hírek, ATV, Hír TV) nyilatkozott. Legutóbb a kerettanterv elkészült vitaanyagairól mondtunk véleményt (Köznevelés, HVG.hu, Irodalmi Jelen online).

Részlet Arató Lászlónak a Litera.hu-n megjelent interjújából OLVASNI ÉS GONDOLKODNI TANÍTANÉK

A probléma a három szerző, Nyirő, Szabó Dezső és Wass „*csomagban való*” beemelése az alaptantervbe, a „nemzeti konzervatívnak” nevezett szerzők együttes és nyomatékos emlegetése a sajtóban. Ez teszi világossá, hogy itt nem esztétikai, hanem ideológia-politikai kérdésről van szó. Nem légtüres térben született a nemzeti alaptanterv, ezért nem lehet eltekinteni attól, hogy éppen minek, kinek a szimbólumai a nevezett szerzők. Ami ellen felszólaltunk, az az, hogy úgy tűnik, a három szerző nem közveszélyes nézeteik *ellenére*, hanem éppen e nézetek *miatt* került bele a nemzeti műveltségi *minimumot* meghatározó központi tartalomszabályozási dokumentumba. Igaz, utóbb kiderült, hogy a három író nem kikerülhetetlenül kötelező, Wass csak gyermekverseivel (!) szerepel, Nyirő egy regénye, illetve Szabó Dezső értekező prózája csak választási lehetőségként kerül elő. Egyesületünk azonban akkor emelte fel szavát a három szerzőnek a Nemzeti alaptantervbe kerülése ellen, amikor az alaptanterv végső változata még nem látott napvilágot, csupán Hoffman Rózsa államtitkár asszony hivatalos bejelentéseire kellett hagyatkoznunk. Márpedig az államtitkár asszony a NAT végső változatának elkészülése, majd a kormány általi elfogadása kapcsán nagy nyomatékkal éppen azt *emelte ki*, hogy e három író belekerült a tantervbe. A NAT-ról pedig korábban minduntalan azt hallottuk, s a Nemzeti köznevelési törvényben is az áll, hogy a dokumentum a *kötelező (!)* nemzeti műveltségi minimumot tartalmazza. A tanterv szakmailag korrekt és megengedő megfogalmazásai csak majd három héttel a kormánydöntés után váltak nyilvánossá. A médiából, a politikai propagandából, a kormányzati kommunikációból nem ez a megengedő attitűd sugárzott. Ráadásul a kormányzati kommunikációnak az írott rendelethez eltérő hangsúlyai valószínűleg nem maradnak következmények nélkül: a szerzők erőteljes exponálása hatással lehet az iskolafenntartók, intézményvezetők, munkaközösségek döntéseire, preferenciáira.

http://www.litera.hu/hirek/olvasni_es_gondolkodni_tanitanek

Részlet Arató Lászlónak a kerettantervekről szóló interjújából TÚLZÁSÚFOLT AZ IRODALOM KERETTANTERVE (Köznevelés)

A szaktárca szándéka szerint a Nemzeti alaptanterv a közös műveltséget határozza meg, de ezt az elkészült kerettantervek is cáfolják, hisz a *szakiskolai* magyar kerettantervben az alaptanterv műveltségi tartalmainak csak kis töredéke jelenik meg. Így a **szakiskolai kerettanterv** radikálisan eltér a NAT-ban leírtaktól, ami ezek szerint mégsem tekinthető „*közös* nemzeti minimumnak”. Ugyanakkor ez a legjobb tanterv – hangsúlyozta Arató László. Itt nemcsak az elvi bevezetőben, hanem a megadott anyagban is megjelennek modernizációs elemek, súllyal van jelen a kortárs irodalom, megemlítődnek élő írók, jelentősebb helyet kap a populáris kultúra, még a dalszövegek is. A tanterv készítői figyelembe vették a diákbefogadók érdeklődését, szubkultúráját, és fontosnak tartották, hogy élményt nyújtsanak a diákoknak. Szervesen együtt van az irodalom, az internet, a média, a film. Nagyon jónak tartom, hogy tematikus modulok is vannak.

A gimnáziumi és a szakközépiskolai kerettantervekben tematikus ajánlások egyáltalán nincsenek. Nem arra gondolok, hogy teljesen el kellene hagyni a kronológiát, de más lehetőséget is adni kell. Modulok (nagyobb tanítási egységek) szólhatnak a kiszolgáltatottságról, a szerelemről, a bűnről, a felelősségről, a személyiség

válságáról stb., másfelől archetípusok, poétikai-esztétikai, műfaj történeti szempontok (pl. a kert motívuma, a szonettforma, az önmegszólító versek, a magyar ódák, a komikum stb.) köré szerveződhetnek. A *gimnáziumi* kerettanterv az érettségi rendszeréhez igazodik. Négy tanév alatt 6 életmű, 15 portré és 8 látásmód szerepel az elsajátítandó ismeretek között. Ez összesen 29 szerzőt jelent, mert látásmód címszó alatt is (ahelyett, hogy pl. ironikus, groteszk, tragikus stb. látásmódról lenne szó) szerzők szerepelnek, és ez nagyon sok. A *megadott óraszámok nem teszik lehetővé, hogy más, az adott diákok, tanulócsoporthoz számára fontos művek, szerzők, témák bekerülhessenek az órák menetébe*, sem azt, hogy alaposabban vegyenek egy-egy művet, szerzőt, hisz az ismétlésre, feleltetésre is idő kell. Erre pedig a kerettantervek nem biztosítanak órakeretet. Az élményadó *elidőzésre*, az igazi „mélyfúrásokra” fordított órák persze szükségessé tennék, hogy a tanár döntése alapján más szerzőket és műveket viszont jóval kevesebb órában vegyenek.

A kortárs magyar irodalomra kevés időt szánnak, 12. évfolyamon hat órát, és ebben benne van a líra, a próza és a dráma. Ez a „sokat markol, keveset fog” tanterve, és frontális tanítást eredményez.

A bevezetőben megfogalmazottakat, miszerint a tananyagban a hagyományos értékeket és a korszerűt is közvetítenie kell, nem váltja valóra a tanterv. A kerettantervek két-két tanévre tagolva adják meg a tananyagot, ami elvileg bizonyos szabadságot jelenthetne, de ez inkább álrugalmasság, mert a zsúfoltság és a kronologikus sorrend nem teszi lehetővé, hogy a pedagógus valóban átcsoportosítsa az anyagot, s így például együtt tanítsa *Anakreón, Szapphó, Csokonai* és mondjuk, *József Attila* vagy *Nagy László* dalait. A 11-12. osztály anyaga végképp nem keverhető a 9-10. osztály anyagával, az egyes anyagrészek nem felcserélhetők, pedig a 20. század elejének szerzői alighanem jóval közelebb állnak a diákokhoz, mint mondjuk, *Dante* vagy *Zrínyi*.

Az *általános iskola felső tagozatára, főleg a 7-8. évfolyamra* kidolgozott tanterv sem kellőképpen nyitott a mai irodalomra. A bevezetőjében foglaltak itt is ellentmondásban vannak a tantervvel, mert az ajánlásban úgy fogalmaznak, hogy nem szükséges az irodalomtörténet tanítása, ugyanakkor a hetedik és nyolcadikos tananyagbeosztás is tartalmaz irodalomtörténeti fogalmakat, mint a magyar romantika, a klasszikus modernség stb. De ami még nagyobb hiányossága, főként a két utolsó tanév tantervének, hogy nem segíti ezt a korosztályt abban, hogy minél többet olvasson. Arató László szerint ez az időszak a legkritikusabb, ekkor fordulnak el sokan az olvasásától, illetve ekkor még lehet ösztönözni a fiatalokat, és megszerettetni velük az olvasást. Ehhez pedig nagyon kevésnek tartja, hogy hetedikben a tanév során abból a nyolc órából, amelyben kötelezőként a Szent Péter esernyője is szerepel, csupán a Mikszáth-regény megtanítása után fennmaradó idő fordítható szabadon választott ifjúsági regényekre.

A Magyar tanárok Egyesületének elnöke szerint ma olyan irodalomtanításra lenne szükség, amely számol a megváltozott körülményekkel, azzal, hogy mások lettek a gyerekek, és többek között az elektronikus tömegkultúra és az internet hatására a befogadás mikéntje is átalakult. Az olvasást is más módon lehet megkedveltetni. Az 1978-as tantervhez képest komoly változás nem történt, nincs szemléletváltás, a kerettanterv múltba forduló.

<http://www.koznev.hu/cikk/koznevel-es-online/tulzsufolt-az-irodalom-kerettanterve/>

TERVEZETT PROGRAMJAINK

Az időpontok esetleg változhatnak!

2013. január 19. szombat: **Ködlovagok** címmel közös rendezvény a PIM-mel

2013. március. 2. szombat: **Digitális nemzedék 2.** címmel közös rendezvény az ELTE PPK-val, az Educatióval és az Osztályfőnökök Egyesületével

2013. április. 13. szombat: **Mai magyar színház, mai magyar dráma – konferencia**

2013. július 1. - július 5.: **Hogyan kezdjük hozzá – nyári tábor**, 30 órás továbbképzés

Köszönjük az 1%-okból befolyt 73.091 Ft-ot!

Papírra és konferenciáinkra fordítottuk.

Kérjük, legközelebb is gondoljon ránk!

MAGYARTANÁROK EGYESÜLETE

Adószámunk: 18159752-1-42